

ΤΕΧΝΟΛΟΓΙΑ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΙΣ

Τοῦ κ. ASA BRIGGS

Μία νέα ιστορική περίπτωση ὑπογραμμίζει τὰς ἐντάσεις τῆς σημερινῆς παγκοσμίου πολιτικῆς. Αὐτὴ εἶναι ἡ εὐρεῖα γνώσις τῆς διαίρέσεως τῶν ἔθνων εἰς δύο κατηγορίας: «ἀνεπτυγμένα» καὶ «ὕπανάπτυκτα» ὅπως λέγονται σήμερον ἢ, μὲ ἀπλουτέρως λέξεις, πλούσια καὶ πτωχά. Τὰ περιγράμματα τῆς διεθνούς οικονομικῆς ἀνισότητος δὲν διακρίνονται εὐκόλως. Εἰς τὴν κατηγορίαν τῶν πλουσιῶν ἀνήκουν αἱ χῶραι τῆς βορειοδυτικῆς Εὐρώπης καὶ ἐκεῖναι ἀλλαχοῦ τῆς Εὐκράτου Ζώνης, αἱ ὁποῖαι ἀπωκίσθησαν καὶ ὀργανώθησαν ἀπὸ ἀνθρώπους τῆς ἰδίας προελεύσεως: αἱ Ἠνωμένα Πολιτεῖαι, ὁ Καναδάς, ἡ Αὐστραλία καὶ ἡ Νέα Ζηλανδία. Μία μὴ εὐρωπαϊκὴ χῶρα — ἡ Ἰαπωνία θὰ ἦτο ἐπίσης δυνατόν νὰ περιληφθῆ εἰς τὴν ὁμάδα εἰς τὴν ὁποίαν ἀπὸ τινος περιλαμβάνεται καὶ ἡ Ε.Σ.Σ.Δ. Αἱ χῶραι αὐταί, ἀποτελοῦσαι τὸ ἕν τρίτον τοῦ πληθυσμοῦ τῆς γῆς παράγουν καὶ καταναλίσκουν πέραν τῶν δύο τρίτων τῶν ἀγαθῶν τοῦ κόσμου. Ἡ παραγωγή των αὐξάνεται ταχύτερον ἀπὸ τὸν πληθυσμὸν των καὶ τὰ κράτη αὐτὰ εἶναι ὑπερήφανα διὰ τὸ αὐξανόμενον κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημά των.

Τὸ κατὰ κεφαλὴν εἰσόδημα δυσκόλως δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς μέτρον τῆς κατατάξεως τῶν πτωχῶν ἔθνων. Ἡ συντριπτικὴ πλειονότης τῶν πληθυσμῶν των μόλις ἐξασφαλίζει τὰ πρὸς τὸ ζῆν ἀπὸ τὴν γεωργίαν καὶ ζῆ σχεδὸν ἐξ ὀλοκλήρου ἐκτὸς τῶν νομισματικῶν συστημάτων τῶν οικονομῶν των. Οἱ οικονομικοὶ δεῖχται των δεικνύουν ὅτι, μετὰξὺ τοῦ πτωχοτέρου 1,5 δισεκατομμυρίου ἀνθρώπων καὶ τοῦ μέσου βιοτικῶ ἐπιπέδου, τὸ ὁποῖον ἐπικρατεῖ εἰς τὰς πλουσίας χῶρας, ἡ ἀνισότης εἶναι τῆς τάξεως τοῦ 1 πρὸς 10. Τὸ δὲ σημαντικώτερον εἶναι τὸ ὅτι ἡ ἀνισότης αὐτὴ μετὰξὺ τῶν δύο κατηγοριῶν διευρύνεται.

Φυσικά, ἡ πενία δὲν εἶναι κάτι τὸ νέον εἰς τὸν κόσμον. Μερικὰ ἀπὸ τὰ πτωχὰ ἔθνη ἦσαν ἄλλοτε παγκόσμιοι δυνάμεις καὶ ἐθεροῦντο πλούσια καὶ ἰσχυρά. Ἀλλὰ ἂν καὶ ἐμειονέκτουσαν κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη, λόγῳ τῶν δυσμενῶν ὄρων τῶν σχέσεών των μὲ τὰ πλούσια ἔθνη, ἡ κατάστασις εἰς ἣν διατελοῦν οἱ λαοὶ των δὲν εἶναι χειροτέρα ἀπὸ προηγουμένως. Τὸ νέον εἶναι ὅτι τὰ πλούσια ἔθνη καὶ ἡ ἀνάπτυξις, ἡ ὁποία καθιστᾷ πλούσια δλόκληρα ἔθνη ἀποτελεῖ τὴν βασικὴν ἐξέλιξιν τῆς συγχρόνου ἱστορίας. Διὰ νὰ ἀντιληφθῆ κανεὶς τὴν αὐξανομένην οικονομικὴν ἀνισότητα τῶν ἔθνων, ὀφείλει νὰ κοιτάξῃ πέραν τῶν ὀρίων τῆς οικονομικῆς ἱστορίας. Ἐν τῇ ἀναζητήσει τῶν αἰτίων, τῶν προδρομικῶν ὄρων καὶ τῶν «προϋποθέσεων» τῆς ἀναπτύξεως εἶναι ἀναγκασία ἡ ἀναδρομὴ εἰς τὴν ἱστορίαν.

Τὸ θέρος τοῦ 1454, ἕνα ἔτος μετὰ τὴν πτώσιν τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ὁ "Ἐνεα Σύμβουο Πικκολομίνι (ὁ κατόπιν πάπας Πίος ὁ 2ος), ὁ ὁποῖος ἐθεωρεῖτο ὡς ἕνας ἀπὸ τοὺς καλύτερον ἐνημερωμένους ἄνδρας τῆς Εὐρώπης, ἔγραψε μελαγχολικῶς ὅτι δὲν διέβλεπε «τίποτε τὸ καλόν». Ἡ Χριστιανοσύνη ἦτο ἐξησθενημένη καὶ διηρημένη καὶ αἱ ἐσωτερικαὶ συγκρούσεις καὶ αἱ ἐξωτερικαὶ ἀπειλαὶ πρόελεγον καταστροφὴν. Δὲν ἔλεγεν ὅτι ἡ μεσαιωνικὴ οἰκονομία ἠκολούθει τὴν κατιούσαν. Ἡ οὐμανιστικὴ ἐλπίς τοῦ ἦτο ὅτι θὰ ἀπεδεικνύετο «φεύτης» καὶ ὅτι οἱ μεταγενέστεροι θὰ τὸν ἐθεώρουν μᾶλλον «φεύτην» παρὰ προφήτην.

Ἐντὸς χρονικοῦ διαστήματος μικροτέρου τῆς πεντηκονταετίας, οἱ Εὐρωπαῖοι εἶχαν ὑπερβῆ κατὰ πολὺ τὰ ὅρια τῆς Εὐρώπης καί, περιπλέοντες τὴν Ἀφρικὴν, ἔφθασαν εἰς τὴν Ἰνδίαν καὶ τὴν Νοτιανατολικὴν Ἀσίαν καὶ διέσχυσαν τὸν Ἀτλαντικόν. Ἡ ἐκτὸς τῶν ὁρίων τῆς Εὐρώπης ἀναζήτησις πλοῦτου προηγήθη τῆς πλήρους κινητοποιήσεως τοῦ ἐντὸς αὐτῆς πλοῦτου. Πολὺ πρὸ τῆς ἐποχῆς μας, ὁ Ἄνταμ Σμίθ, γράφων περὶ τῆς προτεραιᾶς τῶν μεγάλων βιομηχανικῶν μεταβολῶν, αἱ ὁποῖαι μετεμόρφωσαν τὸσον τὴν κοινωνίαν ὅσον καὶ τοὺς τρόπους σκέψεως τῶν ἀνθρώπων περὶ αὐτῆς, ἔγραφεν ὅτι ἡ ἀνακάλυψις τῆς Ἀμερικῆς καὶ ἡ διόδος πρὸς τὰς Ἀνατολικὰς Ἰνδίας διὰ τοῦ ἀκρωτηρίου τῆς Καλῆς Ἑλπίδος ἦσαν τὰ δύο σημαντικώτερα γεγονότα εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς ἀνθρωπότητος.

Ἐντὸς ὀλιγωτέρων τῶν 100 ἐτῶν μετὰ τὸ 1454, τὰ μεγάλα κινήματα σκέψεως καὶ ἀντιλήψεως, τὰ ὁποῖα οἱ ἱστορικοὶ ἔχουν ὀνομάσει ἀπὸ μακροῦ «Ἀναγέννησις» καὶ «Μεταρρύθμισις» ἐξετάθησαν περαιτέρω καὶ ἀνεστάτωσαν τοὺς ὀρίζοντας πολλῶν Εὐρωπαίων. Ἡ ἐπινόησις τῆς ἀτμομηχανῆς ἢ ἡ Γαλλικὴ Ἐπανάστασις, ἡ μία δημιουργοῦσα μίαν παγκόσμιον τεχνολογίαν καὶ ἡ ἄλλη μίαν παγκόσμιον ἰδεολογίαν, εἶναι δυνατὸν νὰ φαίνωνται σήμερον ὡς μεγάλαι μεταβολαί. Ἀλλὰ πολλὰ ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα φαίνονται σήμερον «νέα» ἔχουν πηγὰς παλαιότερας ἀπὸ τὸν 18ον αἰῶνα καὶ πολλὰ ἀπὸ ἐκεῖνα τὰ ὁποῖα ἐφαίνοντο παλαιὰ κατὰ τὸν 15ον καὶ 16ον αἰῶνα ἐπέζησαν εἰς μεγάλην κλίμακκα.

Τὸ νεώτερον στοιχεῖον εἰς τὰς πρώτας ληστρικὰς φάσεις τῶν ἀνακαλύψεων ἦτο ὅτι αἱ σημερινὰ ὑπανάπτυκτοι χῶραι ἐφαίνοντο τότε μεγάλα κέντρα πλοῦτου: ἡ «περίφημη» Ἀνατολὴ καὶ τὸ νοτιοαμερικανικὸν Ἑλδοράδο.

Ἀπὸ τῶν ἀρχῶν τῆς ἐποχῆς τοῦ παγκοσμίου ἐμπορίου, ὁπότε ἐδημιουργήθησαν νέοι πόροι καὶ ἀγοραὶ καὶ τῶν μεγάλων βιομηχανικῶν μεταβολῶν τοῦ 18ου καὶ 19ου αἰῶνος, ὁπότε ἐπενοήθησαν νέοι μέθοδοι παραγωγῆς, ὁ πλοῦτος τῶν ἐθνῶν καθωρίσθη κατὰ μέγα μέρος ἀπὸ τὴν πάλην δι' ἐπικράτησιν καὶ δύναμιν. Ἡ πάλην αὐτὴ, ἡ ὁποῖα ὠδήγησεν εἰς τὴν ἐπισκίασιν τῆς Ἰσπανίας καὶ τῆς Πορτογαλίας, τὴν ἄνοδον τῆς Ὀλλανδίας καὶ τὸν παρατεταμένον ἀγῶνα μεταξὺ Ἀγγλίας καὶ Γαλλίας ἦτο παγκοσμίου κλίμακος. Ἡ ἀμερικανικὴ ἀνεξαρτησία ὑπῆρξε μία ἀποφύξις τῆς. Συγχρόνως, εἰς τὴν Εὐρώπην συνετελοῦντο ὄχι: ὀλιγώτερον σημαντικαὶ ἀλλ' ὀλιγώτερον δραματικαὶ μεταβολαὶ τῆς οἰκονομικῆς ζωῆς, αἱ ὁποῖαι ἐκορυφώθησαν βραδύτερον μὲ τὰς βιομηχανικὰς ἐπαναστάσεις καὶ τὴν μεταβιομηχανικὴν διαίρεσιν τῶν ἐθνῶν εἰς ἀνεπτυγμένα καὶ ὑπανάπτυκτα.

Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 18ου αἰῶνος, ὑπῆρχον εἰς περιοχὰς τῆς Εὐρώπης πολ-
λὰ ἀπὸ τὰ οἰκονομικὰ καὶ κοινωνικὰ ἐκεῖνα στοιχεῖα, ἡ ἀπουσία τῶν ὀπείων θεω-

ρείται σήμερον ὡς ἔνδειξις ἢ αἷτιον «καθυστερήσεως». Μεταξὺ αὐτῶν ἦσαν αἱ μεταφορικαὶ καὶ πιστωτικαὶ εὐκολαί, πολλαὶ ἀπὸ τὰς ὁποίας ἐπήγαζαν ἀπὸ τὸ διεθνὲς ἐμπόριον: ὑπαρξίς σχετικῶς ἐμπείρου ἐργατικοῦ δυναμικοῦ, μέρος τοῦ ὁποίου ἐχρησιμοποιεῖτο εἰς βιομηχανίας μὲ διασπάρτους καὶ ἐπεκτεινομένας ἀγοράς καὶ ἀποθησαυριστικαὶ τάσεις, αἱ ὁποῖαι ἐνουπάρχουν τόσον εἰς τὴν ἐπιχείρησιν ὅσον καὶ τὴν συσσώρευσιν κεφαλαίου. Ὁ Ρ. Ταοῦνεϋ δὲν εἶναι ὁ μόνος ἱστορικὸς τοῦ καπιταλισμοῦ, ὁ ὁποῖος διὰ τὴν βασικὴν αὐτὴν μαρτυρίαν ἀνατρέχει ὄχι εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς ἐκβιομηχανίσεως ἀλλ' εἰς τὰς μεταβολὰς ἀξιών, αἱ ὁποῖαι συντελέσθησαν κατὰ τοὺς τρεῖς προηγηθέντας αὐτῆς αἰῶνας.

Κατὰ τὸν τελευταῖον ἐκ τῶν τριῶν αὐτῶν αἰῶνων, ἡ «ἐπιστημονικὴ ἐπανάστασις» ἐδημιούργησε νέα κλίματα ἀντιλήψεων. «Τὸ ρεῦμα τῆς ἀγγλικῆς ἐπιστημονικῆς σκέψεως, πηγάζον ἀπὸ τὴν διδασκαλίαν τοῦ Βίκωνος καὶ διευρυνθὲν ἀπὸ τὸ πνεῦμα τοῦ Μπούλ καὶ τοῦ Νεύτωνος», ἔχει γράψει ὁ Τ. Ἄστον, «ἦτο ἕνα ἀπὸ τοὺς παραποτάμους τῆς βιομηχανικῆς ἐπαναστάσεως». Τοῦτο εἶναι ἀναμφισβήτητον, ἀν καὶ πολλοὶ ἀπὸ τοὺς πρώτους ἐφευρέτας ἦσαν ἀνθρωποὶ μικρῶν ἐπιστημονικῶν γνώσεων. Πρακτικοὶ καὶ ἐμπειρικοί, ἐνδιαφέροντο περισσότερον διὰ τὴν λύσιν ἐνὸς ἀμέσου προβλήματος παρὰ διὰ τὰς περὶ φύσεως σκέψεις. Ἡ τεχνικὴ ὑπεροχὴ τῆς ἐπιστήμης ἀνήκει εἰς τὸν 19ον καὶ ὄχι τὸν 18ον αἰῶνα.

Ἡ Βρεταννία ἦτο τὸ κέντρον τῆς πρώτης βιομηχανικῆς ἐπαναστάσεως. Κατὰ τὴν πρώτην δεκαετίαν τοῦ 19ου αἰῶνος, πλεὸν τοῦ ἡμίσεος τῆς βιομηχανικῆς παραγωγῆς τοῦ κόσμου ἦτο συγκεντρωμένη εἰς μίαν νῆσον, ἡ ὁποία εἶχε μόνον τὰ 2% τοῦ πηροῦ τοῦ πληθυσμοῦ τοῦ κόσμου. Ἡ βρεταννικὴ βιομηχανικὴ ἐπανάστασις, ἡ πρώτη κατὰ σειράν, κατέστη κλασσικὸν πρότυπον, ἀν καὶ ἦτο ἀπατηλὸν πρότυπον. Ἀπὸ αὐτὸ συνέγαγεν ὁ Κάρλ Μάρξ ὅτι «ἡ περισσότερον ἀνεπτυγμένη βιομηχανικῶς χώρα παρέχει εἰς τὴν ὀλιγώτερον ἀνεπτυγμένην τὴν εἰκόνα τοῦ μέλλοντος τῆς τελευταίας». Ἡ πρόβλεψις, περιλαμβάουσα τόσον τὴν πρόβλεψιν οικονομικῆς ἀναπτύξεως ὅσον καὶ τὴν ἀπειλὴν κοινωνικῶν συγκρούσεων, εὑρίσκεται εἰς ὀξεῖαν ἀντίθεσιν μὲ τὴν προβιομηχανικὴν πρόβλεψιν τοῦ Ἄνταμ Σμίθ περὶ «στασιμότητος», καθ' ἣν αἱ ὑφιστάμεναι μέθοδοι παραγωγῆς εἶχον «βελτιωθῆ» ὅσον ἦτο δυνατόν καὶ ὅτι ἡ ὀικονομικὴ ἀνάπτυξις θὰ ἔπαυε.

Ὡς ἐκ τούτου, τὰ «αἷτια» τῆς βρεταννικῆς βιομηχανικῆς ἐπαναστάσεως δὲν ἔχουν μόνον τοπικὸν ἐνδιαφέρον. Οἱ ἱστορικοὶ διαφωνοῦν ἀκόμη ἐπὶ τῆς σημασίας τῶν διαφορῶν παραγόντων, οἱ ὁποῖοι ἔχουν συμβάλει εἰς τὴν ἀνοδὸν τῆς ἀναπτύξεως, ἰδίως κατὰ τὴν μετὰ τὸ 1780 δεκαετίαν. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον φαίνεται σαφές ἔστιν ὅτι, ἐκτὸς τῆς σωρευτικῆς δημιουργίας οἰκονομικῆς δυνάμεως εἰς τὰς ἀνοικτὰς θαλάσσας καὶ τὰς ὑπερποντίους χώρας καὶ τῆς κοινωνικῆς ἀναπτύξεως μιᾶς κοινωνίας, ἡ ὁποία ἐνεθάρρυνε τὴν καινοτομίαν καὶ τὴν ἀποταμίευσιν, ἔπρεπε νὰ ὑπερνικηθοῦν ἐπείγουσαι προκλήσεις πρὶν ἢ ἐκδηλωθῆ μία τεραστίαι ἐντασις εἰς τὰς ἐπινοήσεις, τὰς ἐπενδύσεις, τὴν παραγωγὴν καὶ τὸ ἐμπόριον. Ἡ ἐπιβράδυνσις τοῦ προηγουμένου ρυθμοῦ ἀγροτικῆς ἀναπτύξεως καὶ αἱ εἰδικαὶ ἀπαιτήσεις τῆς ἀνεπτυγμένου αὐξήσεως τοῦ πληθυσμοῦ ἐνδέχεται νὰ ἐξηγοῦν δύσκολα προβλήματα σχετικῶς μὲ τὸν χρόνον τῆς ἐκδηλώσεως τῶν φαινομένων αὐτῶν. Ἐπαρ-

χουν επίσης μακροπρόθεσμα τεχνικά ζητήματα σχετιζόμενα με την εκμετάλλευση του σιδήρου και την ανάπτυξιν τῆς διὰ τοῦ ἀτμοῦ ἐνεργείας.

Ὄψω, κατὰ τὴν ἐποχὴν κατὰ τὴν ὁποίαν ἐπεκυρώθη ἡ ἀμερικανικὴ ἀνεξαρτησία, ἡ Βρεταννία ἀνεύρισκε νέας πηγὰς οἰκονομικῆς ἰσχύος. Μεταξὺ τῶν ἐτῶν 1781 καὶ 1880, αἱ εἰσαγωγαὶ ἀκατεργάστου βάμβακος ἐπενταπλασιάσθησαν, ἡ παραγωγὴ ἀκατεργάστου σιδήρου ἐτετραπλασιάσθη, τὸ ἐξωτερικὸν ἐμπόριον σχεδὸν ἐτριπλασιάσθη καὶ ἡ συνολικὴ βιομηχανικὴ παραγωγὴ ἐδιπλασιάσθη.

Ἐνας συγγραφεὺς τῆς ἐποχῆς ἐκείνης με προώρους τάσεις πρὸς τὴν στατιστικὴν κατέληγεν εἰς ρητορικὰ συμπεράσματα. «Ἐφθασε μία ἐποχὴ εἰς τὰς ὑποθέσεις τῆς Βρεταννικῆς Αὐτοκρατορίας», ἔγραφε κατὰ τὸ 1814 ὁ Πάτριξ Κόλκουν, ὀλίγον πρὸ τῆς λήξεως τοῦ τελευταίου πολέμου μεταξὺ Βρεταννίας καὶ Γαλλίας, «κατὰ τὴν ὁποίαν ἀνεκαλύφθησαν πόροι, οἱ ὁποῖοι προεκάλεσαν τὸν θαυμασμόν, τὴν ἐκπληξιν καὶ ἴσως τὴν ζηλοτυπίαν τοῦ πολιτισμένου κόσμου». Καὶ ἀπὸ τὸν ρητορισμὸν ἔφθανεν εἰς κοινωνικὴν γενίκευσιν. «Ἀρχικῶς, ἡ πρόοδος εἶναι βραδεῖα, μέχρις ὅτου ἀπεκτήθῃ ἓνα ποσόν, μετὰ τὸ ὅποιον, καθὼς ὁ πλοῦτος ἔχει δημιουργικὴν δύναμιν ὑπὸ ἐπιτηδεῖαν καὶ συνετὴν διεύθυνσιν, ἡ συσσώρευσις καθίσταται ὀλονὲν ταχύτερα, αὐξανομένη συχνὰ κατὰ πρόοδον ὑπερβαίνουσαν τὴν γεωμετρικὴν, ἐπεκτείνεται πρὸς ὅλας τὰς κατευθύνσεις, διαχέει τὴν ἐπιρροὴν τῆς οὐδὲν ὑπάρχουν ἱκανοὶ ἄνθρωποι καὶ βιομηχαναὶ καὶ ὡς ἐκ τούτου ἐπεκτείνει τοὺς πόρους ἀπὸ τοὺς ὁποίους παράγονται πλοῦτη, μεταδίδει δὲ τὴν δύναμιν ἀποκτήσεως πλοῦτου εἰς χιλιάδας ἀνθρώπων, οἱ ὁποῖοι παρέμειναν ἄνευ πλοῦτου εἰς ὀλιγώτερον πλουσίας χώρας».

Ὁ δρος «βιομηχανικὴ ἐπανάστασις» φαίνεται νὰ ὀφείλεται εἰς τὸν Γάλλον οἰκονομολόγον Ζερὸμ Ἀντόλφ Μπλανκί καὶ δι' ἐπιτυπώθη κατὰ τὸ 1827. Ἐν τούτοις, προηγουμένως, ὁ Τζαίημς Βάτ καὶ ὁ Ρίτσαρ Ἀρχράϊτ παρεβάλλοντο μετὰ τὸν Μιραμπώ καὶ τὸν Ροδεσπιέρον καὶ ὁ καπνὸς μετὰ τὴν προπαγάνδαν. Συνέβη κατὰ περισσώτερον ἀπὸ τὴν ἀπλὴν ἐπιτάχυσιν τῆς ὑφισταμένης οἰκονομικῆς πορείας. Ἡ θέσις τοῦ ἀνθρώπου ἐν σχέσει μετὰ τὴν φύσιν μετεβλήθη.

Κατὰ τὴν πρώτην ἐξαψιν τοῦ ἐνθουσιασμοῦ, ἡ τεχνικὴ ἀνακάλυψις ἐξήπτε τὴν φαντασίαν ὅσον τὴν ἐξήπεν ἡ ἀνακάλυψις τῆς Ἀμερικῆς. Ἡ ἀγανώρισις τοῦ γεγονότος δι' ἡ φύσιν θὰ ἦτο δυνατόν νὰ τιθασευθῇ καὶ τὸ περιβάλλον νὰ ὑπαχθῇ ὑπὸ ἔλεγχον διαστέλλει τὰς βιομηχανικὰς ἐπαναστάσεις τοῦ 18ου καὶ τοῦ 19ου αἰῶνος ἀπὸ τὴν μόνην ἀνάλογον ἐπαναστασιν εἰς τὴν ἀνθρωπίνην παραγωγικότητα, ἐκείνην τῆς νεολιθικῆς ἐποχῆς, ὁπότε ἡ γεωργία κατέλαβε τὴν θέσιν τοῦ κυνηγίου καὶ τῆς ἀναζητήσεως τῆς τροφῆς καὶ ὁπότε μία νέα κατανομὴ τῆς ἐργασίας μετεμόρφωσε τὰς κοινωνικὰς καὶ πολιτιστικὰς διαδικασίας.

Ἡ ἔκτασις τῆς μεταβολῆς δύναται νὰ μετρηθῇ ὄχι μόνον μετὰ τὴν στατιστικὴν τῆς ὕλικῆς προόδου ἀλλὰ καὶ μετὰ τὴν κοινωνικὴν θεώρησιν τοῦ 19ου αἰῶνος ἀπὸ διανοητὰς ἀπὸ τοῦ Ζάν Σάρλ Σιμοντι καὶ τοῦ Κλωντ Ἀρνί Σαιν-Σιμόν μέχρι τοῦ Τζῶν Στιούαρτ Μιλ. Ὁ Σαιν-Σιμόν ἤθελε νὰ μεταβάλλῃ λέξεις τοῦ γαλλικοῦ ἔθνικοῦ ὕμνου ἀπὸ «enfants de la patrie» εἰς «enfants de l'industrie». Ἡ πολιτικὴ ἦτο δι' αὐτὸν «ἡ ἐπιστήμη τῆς παραγωγῆς». Κατὰ τὸ 1848, τὸ ἔτος τῆς ἐπαναστάσεως, ὁ Μιλ ἔγραφε: «ὅλα τὰ ἔθνη τὰ ὁποῖα ὀνομάζονται πολιτισμένα, αὐξάνονται».

νουν θαθμισαίως τὴν παραγωγὴν των καὶ αὐξάνονται εἰς πληθυσμόν. Καὶ δὲν ὑπάρχει λόγος νὰ ἀμφιβέλλωμεν ὡς πρὸς τὸ ὅτι ὄχι μόνον τὰ ἔθνη αὐτὰ θὰ ἐξακολουθήσουν νὰ αὐξάνωνται ἐπὶ τὶ διάστημα, ἀλλὰ καὶ τὰ περισσότερα ἀπὸ τὰ ἄλλα ἔθνη τοῦ κόσμου, περιλαμβανομένων καὶ μερικῶν ἀγνώστων ἀκόμη, θὰ εἰσέλθουν ἐπιτυχῶς εἰς τὸν ἴδιον δρόμον». Μόνον ὁ ὄρος «θαθμισαίως» εἶναι παραπλανητικός. Ἡ ἐκβιομηχανίσις ἐπροχώρησεν ὀρμητικῶς καὶ κατόπι ἀνεπτύχθη ἀνίσως μὲ ἀνόδους καὶ πτώσεις. Ἐπίσης, ἐδημιούργησε νέας κοινωνικὰς συγκρούσεις.

Κατὰ τὰ πρῶτα στάδια τῆς ἐκβιομηχανίσεως, τὰ δύο κύρια προϊόντα ἦσαν ὁ ἀνθραξ καὶ ὁ σίδηρος. Τὰ προϊόντα αὐτὰ ἀντικατέστησαν τὸ ξύλον, τὸν ἄνεμον καὶ τὸ ὕδωρ εἰς τὸ κέντρον τῆς νέας τεχνολογίας. Ἡ οἰκονομικὴ ἀλληλεξάρτησις τῶν δύο αὐτῶν προϊόντων ἐξεφράσθη ὡς τὸ μέγα σύμβολον τῆς πρώτης ἐκβιομηχανίσεως: ἡ ἀτομηχανὴ ἔτρεχεν ἐπὶ σιδηροτροχιῶν. Δὲν εἶναι ἐκπληκτικὸν τὸ ὅτι οἱ ἄνθρωποι τῆς ἐποχῆς ἐκείνης ἐδλεπαν τὴν κατασκευὴν σιδηροδρόμων ὡς τὴν ἀπαρχὴν ἑνὸς νέου κόσμου. Ἄλλοι ἐθεώρουν τοὺς σιδηροδρόμους ὡς νεῦρα τῆς οἰκονομίας, ἀναζωογονοῦντα τὴν κοινωνίαν.

Ἡ ταύτισις τῆς ἐκβιομηχανίσεως μὲ τὸν «ἀνθρακοφόρον καπιταλισμόν», ὁ ὁποῖος ἦτο ἀπλῶς μία φάσις τῆς ἐκβιομηχανίσεως, εἶχεν ἀποτελέσματα μακρᾶς πνοῆς. Μαζὶ μὲ τὴν κατασπατάλλησιν τῶν οἰκονομικῶν πόρων ἐσημειώθη σκφὴς ἐπιδεινώσις εἰς τὸ ἀνθρώπινον περιβάλλον εἰς τὰς νέας βιομηχανικὰς περιοχάς. Κατὰ τὴν ἐποχὴν ἀκριθῶς κατὰ τὴν ὁποίαν ἡ ἐπιστήμη ὑπαινίσσεται ὅτι ἡ «μοῖρα» ὑπέκειτο πράγματι εἰς κοινωνικὸν ἔλεγχον, ἐδημιουργήθη νέον πλαίσιον κοινωνικῆς ἀναγκαιότητος. Ἡ καπνοδόχος καὶ οἱ σωροὶ τῶν μεταλλευμάτων ἐδέσποζαν τοῦ ὀρίζοντος καὶ ἐδημιούργουν τὴν σκηνοθεσίαν διὰ τὰς κοινωνικὰς συγκρούσεις, αἱ ὁποῖαι ἐταυτίζοντο ἐπίσης μὲ τὸν καπιταλισμόν, συγκρούσεις ὄχι μόνον διὰ μισθόν, ἀλλὰ ἐπίσης καὶ διὰ τὰς συνθήκας ἐργασίας, τὴν διάρκειαν τῆς ἐργασίας καὶ τὸ δικαίωμα τῆς ἀσφαλείας.

Ὅποιαδήποτε καὶ ἂν εἶναι ἡ τεχνολογία, ἡ ὁποία ἐνεργοποιεῖ τὰς βιομηχανικὰς ἐπαναστάσεις, ἡ διατάραξις τῶν παλαιῶν παραδόσεων καὶ θεσμῶν καὶ ἡ ἐπιβολὴ ἀσυνήθων ρυθμῶν ἐργασίας καὶ ἀναπαύσεως προκαλοῦν κοινωνικὰς ἀναστατώσεις. Ἄλλ' ἢ ἐπὶ τοῦ ἀνθρακος καὶ τοῦ σιδήρου στηριζομένη τεχνολογία τῶν πρώτων βιομηχανικῶν ἐπαναστάσεων ἐνέτεινεν βλας τὰς δυσχερείας τῶν ἀνθρώπων. Αἱ δυσχέρειαι ἐξηκολούθησαν καὶ ὅταν ὁ χάλυψ ἀντικατέστησε τὸν σίδηρον καὶ ὁ ἠλεκτρισμὸς παρέσχε νέαν πηγὴν ἐνεργείας.

Κατὰ τὴν νέαν αὐτὴν ἐποχὴν τῆς τεχνολογίας, ἡ Βρεταννία εὐρέθη ἐπὶ κεφαλῆς νέων συνδυασμῶν κοινωνικῆς εὐημερίας, ἀλλὰ δὲν ἠδυνήθη νὰ διατηρήσῃ τὸν ἰδικόν της οἰκονομικῶς. Ἄλλαι χῶραι κατεῖχον μεγαλυτέρους φυσικοὺς πόρους ἀπὸ τὴν Ἀγγλίαν, τοὺς ὁποίους ἠδύνατο νὰ ἀναπτύξουν μὲ μικρότερον κόστος. Ἐξεδηλώθη ἐπίσης ἐπιχειρηματικὴ κάμψις εἰς τὴν Βρεταννίαν. Ὁ ρυθμὸς ἀναπτύξεως ἐπεβραδύνθη καὶ ἡ βρεταννικὴ βιομηχανία δὲν ἠδυνήθη νὰ μετᾶσχη πλήρως εἰς τὰς νέας ἐφαρμογὰς τοῦ χάλυβος εἰς τὰς ἐργαλειομηχανάς, τὴν ἠλεκτρικὴν καὶ τὴν χημικὴν βιομηχανίαν.

Ἡ Γερμανία καὶ αἱ Ἠνωμένα Πολιτεῖαι ἠγήθησαν τῶν νέων αὐτῶν βιομηχανικῶν τοῦ μέλλοντος. Ἀπὸ τοῦ 1886, αἱ Ἠνωμένα Πολιτεῖαι ἀντικατέστη-

σαν τὴν Βρεταννίαν ὡς ἡ μεγαλύτερα χώρα παραγωγῆς χάλυθος. Ἀπὸ τοῦ 1900 ἠκολούθηθη ἀπὸ τὴν Γερμανίαν. Εἰς τὰς ἐργαλειομηχανὰς αἱ Ἑν. Πολιτεῖαι ἤρχισαν νέαν μορφήν τυποποιήσεων, προϋπόθεσιν τῆς μάζικῆς παραγωγῆς.

Τόσον εἰς τὰς Ἑν. Πολιτεῖας ὅσον καὶ εἰς Γερμανίαν, ἡ μεγάλη βιομηχανικὴ ἐπιχειρήσις ἐδέσποζε τῆς βιομηχανίας. Ἡ ἐπακολούθησασα συγκέντρωσις οἰκονομικῆς δυνάμεως εὐρίσκετο εἰς δεξίαν ἀντίθεσιν μὲ τὴν διάχυσιν οἰκονομικῆς δυνάμεως κατὰ τὰ πρῶτα στάδια τῆς βρεταννικῆς βιομηχανικῆς ἐπαναστάσεως. Εἰς τὰς Ἑν. Πολιτεῖας ὠμίλου περι «τιτάνων» καὶ εἰς τὴν Γερμανίαν περι «βιομηχανικῶν Βίσμυρκ». Πολλοὶ ἀπὸ τὰς μεγάλας ἐταιρείας τοῦ 20οῦ αἰῶνος κατὰγονται ἀπὸ τὴν τελευταίαν δεκαετίαν τοῦ 19οῦ αἰῶνος.

Αὕτη ἦτο ἡ μόνη διαφορὰ μετὰ τῆς βρεταννικῆς βιομηχανικῆς ἐπαναστάσεως καὶ τῶν βιομηχανικῶν ἐπαναστάσεων αἱ ὁποῖαι ἐπηκολούθησαν. Εἰς τὴν Βρεταννίαν ὀλίγη ἦτο ἡ πρὸς τὸ κράτος ἐμπιστοσύνη. Τὰ πάντα ἐξηρτῶντο ἀπὸ τὴν συνεργασίαν ἐφευρετῶν καὶ ἐπιχειρηματιῶν. Ἡ θεωρία τῆς ἐπαναστάσεως — ἐὰν ὑπῆρξε — συνίστατο εἰς τὴν αὐτοβοήθειαν εἰς τὴν βιομηχανικὴν σφαῖραν καὶ τὸ ἐλεύθερον ἐμπόριον μετὰ τῶν ἔθνων. Εἰς τὴν Γερμανίαν, ἡ ἰσχὺς τοῦ κράτους ἐδεσμεύθη πρὸς ὑποβοήθησιν τῆς ἐκβιομηχανίσεως. Εἰς τὰς Ἑν. Πολιτεῖας, ἡ ἐμφανιζομένη βιομηχανικὴ δύναμις ἐξησφάλισε τὴν εὐμενῆ κηδεμονίαν τῆς Ὁμοσπονδιακῆς Κυβερνήσεως καὶ τῶν Κυβερνήσεων τῶν Πολιτειῶν διὰ τὴν διάθεσιν τῶν πλουσιῶν πόρων τῆς ἡπείρου καὶ τὴν διατήρησιν ἐνὸς πολιτικοῦ καὶ κοινωνικοῦ κλίματος εὐνοοῦντος τὴν ἀνάπτυξιν τῆς.

Ἵπῆρχε μία ἐκ παραδόσεως συγκατάθεσις διὰ τὴν εἰς τὸ κράτος στήριξιν εἰς τὴν Γερμανίαν, ἐκφρασθεῖσα κατὰ νέον τρόπον κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα, ὅπως ἔγραφε κατὰ τὸ 1884 ὁ οἰκονομολόγος καθηγητῆς Γκούσταβ Σμόλλερ: «ἦτο σαφὲς ὅτι εἰς τὸν ἀγῶνα ἐπεκράτησαν καὶ ἐξησφάλισαν τὸν πλοῦτον τῆς βιομηχανικῆς εὐημερίας αἱ Κυβερνήσεις ἐκεῖναι, αἱ ὁποῖαι ἀντελήφθησαν πληρέστερον πῶς νὰ θέσουν τὴν ἰσχὺν τῶν στόλων τῶν καὶ τὸν μηχανισμόν τῶν νόμων ἐπὶ τῶν ὁσμῶν καὶ τῆς ναυτιλίας εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν οἰκονομικῶν συμφερόντων τοῦ ἔθνους μὲ ταχύτητα καὶ θάρρος». Ταυτοχρόνως, ὁ ἐκ τῆς εὐημερίας πλοῦτος ἠῤῥεαν τὴν ἰσχὺν τοῦ κράτους. Τὸ νεοενοποιηθὲν γερμανικὸν κράτος καθίστατο ἰσχυρότερον καθ' ὅσον ἠῤῥεαντο ἡ ἰσχὺς τῆς βιομηχανικῆς οἰκονομίας.

Ἡ ἰδέα τῆς χρησιμοποίησεως τῆς πολιτικῆς δυνάμεως πρὸς ἐπιτάχυσιν τῆς ἐκβιομηχανίσεως κατέστη κοινοτοπία κατὰ τὸν 20ον αἰῶνα. Μὲ τὴν βιομηχανικὴν δύναμιν καὶ τὴν οἰκονομικὴν ἀνεξαρτησίαν συνεδέθη στενῶς ὅχι μόνον ὁ ἐθνικισμὸς ἀλλὰ καὶ ὁ σοσιαλισμὸς, ὁ ὁποῖος ἐπέμενε ὀλονὲν περισσότερον ἐπὶ τῆς οἰκονομικῆς «σχεδιοποιήσεως». Ἐνῶ εἰς τὴν Βρεταννίαν τοῦ 19οῦ αἰῶνος, αἱ μεταβιβάσεις πολιτικῆς ἐξουσίας ἐπηκολούθησαν τὴν ἐκβιομηχανίαν, εἰς πολλὰς χώρας τοῦ 20οῦ αἰῶνος ἡ ὑπαρξις «προσθευτικῆς» καὶ «δυναμικῆς» διευθυντικῆς πολιτικῆς ἐξουσίας ἐθεωρήθη προϋπόθεσις τῆς ἐκβιομηχανίσεως. Ὅσον περισσότερον καθυστερημένη ἦτο ἡ οἰκονομία καὶ τὸ κράτος θὰ ἔπρεπε νὰ ἐπεμβαίη ἀμεσώτερον διὰ τὴν ἐνθάρρυσιν τῆς ἐκβιομηχανίσεως, τόσον ἠῤῥεαντο ἡ πίεσις διὰ μὲγάλα ἐργοστάσια καὶ ὀλονὲν περισσότερον συγχρονισμένην τεχνολογίαν καὶ τόσον περισσότερον ἐνεφανίζετο ἡ ἀνάγκη τῆς κηρύξεως τοῦ εὐαγγελίου τῆς ἐκβιομηχανίσεως. Εἰς τὰς

«νεοκλασικός» βιομηχανικός επαναστάσεις, τὸ κίνητρον «πλουτίσατε γρήγορα» σπα-
νίως ἀπεδείχθη ἐπαρκές. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον διεκηρύσσεται γενικώτερον ἦτο ἡ «ἀνά-
πτυξις».

Καὶ πρὸ τοῦ 1914, ὅποτε ἡ ἐκβιομηχάνισις διηύρυνε τὸ εἰσοδηματικὸν χά-
σμα μεταξὺ τῶν ἤδη ὡς «ἀνεπτυγμένων» χαρακτηριζομένων καὶ τῶν «ὕπαναπτύ-
κτων» χωρῶν, ἡ Ἰαπωνία κατέστη, ὁμοῦ μὲ τὴν Γερμανίαν καὶ τὰς Ἡν. Πολι-
τείας, νέον κέντρον βιομηχανικῆς επαναστάσεως. Λόγω τῶν πολιτικῶν καὶ κοινω-
νικῶν επαναστάσεων, ἡ Ἰαπωνία τοῦ 1860 ἠδυνήθη νὰ ἀπομακρυνθῆ ἄρκετὰ ἀπὸ
τὴν παράδοσιν διὰ νὰ προκαλέσῃ προμελετημένην βιομηχανικὴν ἐπανάστασιν. Οἱ
Σαμουράι γρῆφοι καὶ ἤρχισαν μίαν ἐκτεταμένην «δυστικοποίησιν», ἐνῶ συγχρό-
νως ἐφρόντιζαν νὰ μὴ καταστραφῶν αἱ ὑφιστάμεναι κοινωνικαὶ διαρθρώσεις. Τὸ
κράτος ἐδημιούργησε στρατηγικὰς ἐπιχειρήσεις, διηκόλυσε τὴν χρησιμοποίησιν τῆς
ἐκ τοῦ ἐξωτερικοῦ τεχνολογίας καὶ ἠκολούθησε μίαν δημοσιονομικὴν πολιτικὴν, ἡ
ὁποία ἐνεθάρρυνε τὸν ἐπιχειρηματικὸν καὶ ἐπέβαλλε τὸ ἔθνος τῆς ἀναγκαστικῆς ἀπο-
ταμιεύσεως εἰς τὸν ἀγρότην. Κατὰ καὶ μετὰ τὸν πρῶτον παγκόσμιον πόλεμον, ὁ
ἰαπωνικὸς βιομηχανικὸς κπιταλισμὸς ἐπωφελήθη τοῦ γεγονότος διὲν προηγήθη βιο-
μηχανικῶς εἰς τὴν Ἀσίαν, ὅπως ἡ Βρετανία εἶχεν ἐπωφεληθῆ πρὸ 150 ἐτῶν ἐκ τοῦ
γεγονότος διὲν προηγήθη βιομηχανικῶς εἰς τὴν Εὐρώπην.

Ἡ Ρωσία, ἠῦξανε ἐπίσης τὴν βιομηχανικὴν παραγωγὴν τῆς κατὰ 8% κατ'
ἔτος, τὸ δὲ μεγάλο ἄλμα τῆς, τῆς μετὰ τὸ 1890 δεκαετίας, ἐστηρίχθη εἰς τὰ ἴδια
περίπου μέτρα, κυρίως δὲ τὴν φρολογικὴν πίεσιν ἐπὶ τῶν ἀγροτῶν καὶ τὴν ἐξω-
θεν εἰσαγωγὴν τεχνολογίας. Μετὰ τὴν επανάστασιν τοῦ 1917 καὶ τὰς οἰκονομικὰς
περιπετείας, αἱ ὁποῖαι ὠδήγησαν εἰς τὴν δημοσίευσιν τοῦ πρῶτου καὶ τοῦ δευτέρου
πενταετοῦς σχεδίου, ἐξεδηλώθη μία μαχητικὴ ἰδεολογία ἐκβιομηχανίσεως. Κατὰ
τὸν 18ον αἰῶνα, ἡ Βρετανία καὶ ἡ Γαλλία εἶχον προσφέρει εἰς τὸν κόσμον δια-
φορετικὰς, ἂν καὶ ἀλληλοσυμπληρουμένας, επαναστάσεις. Ἡ πρώτη ἦτο οἰκονομικὴ
καὶ ἡ δευτέρα πολιτικὴ. Ἡ Ε.Σ.Σ.Δ. ἐπέδιωξε καὶ τὰς δύο συγχρόνως. Ἐπιστεύθη
διὲν ἡ ἰδεολογία τῆς βιομηχανικῆς μεταβολῆς θὰ ἦτο δυνατόν τὰ προσελκύσῃ τὰ
«πτωχὰ ἔθνη». Ἐτονίσθη ἡ ἀνάγκη τόσο τῆς ταχύτητος ὅσον καὶ τῆς μεγάλης
ἐκτάσεως. Καὶ αἱ δύο ἀπήτουν θυσίας — τὴν προγραμματισμένην συγκέντρωσιν
βραχείας βιομηχανίας καὶ κεφαλαιουχικῶν ἐπενδύσεων καὶ τὸν ἀναγκαστικὸν περι-
ορισμὸν τῆς καταναλώσεως.

Τὸ πρότυπον αὐτὸ, ἐνισχυμένον ἐκ τοῦ ἀποδοδεγμένου ἐξαιρετικῶς ὑψηλοῦ
ρυθμοῦ ἀναπτύξεως, ἤσκησε πιθανῶς μεγαλύτερον ἔλξιν ἀπὸ αὐτὴν ταύτην τὴν
κομμουνιστικὴν ἰδεολογίαν. Ἡ ἔλξις ἔχει ἐπηρεάσει ἐντελῶς διαφορετικὰς κοινω-
νίας, ἂν καὶ τὸ παγκοσμίως ἐφαρμόσιμον τοῦ προτύπου ἀμφισβητεῖται, τόσο ὅσον
ἡμφισβητεῖτο καὶ τὸ ἐφαρμόσιμον τοῦ βρετανικοῦ προτύπου κατὰ τὸν 19ον αἰῶνα.
Τελευταίως, οἱ οἰκονομολόγοι ἐστρεψαν περισσότερο τὴν προσοχὴν των εἰς τὴν
θέσιν τὴν ὁποίαν κατέχει εἰς τὴν οἰκονομικὴν ἀνάπτυξιν ὄχι ἡ βραχεὶα βιομηχανία,
ἀλλὰ καὶ ἡ γεωργία.

Εἰς τὰς Ἡνωμένας Πολιτείας, ἡ ἐκβιομηχάνισις ἐξειλίχθη μὲ σαφῶς καθ-
ωρισμένα στάδια: τὸ πρῶτον μεταξὺ τοῦ 1837 καὶ τοῦ ἐμφυλίου πολέμου· τὸ δεύ-

τερον κατά την μετά τὸ τέλος τοῦ πολέμου δεκαπενταετίαν καὶ τὸ τρίτον κατά τὴν μετά τὸ 1890 δεκαετίαν. Ἄν καί, καὶ κατά τὰ τρία αὐτὰ στάδια, ὑπῆρχε σαφὴς τάσις πρὸς αὐξήσιν τῆς παραγωγῆς παραγωγικῶν ἀγαθῶν καὶ μηχανημάτων γενικῶς, ἢ ἔμφασις κατὰ τὸν 20ον αἰῶνα ἐδίδοτο ὁλονὲν περισσότερο εἰς τὴν ἐπέκτασιν τῆς παραγωγῆς καταναλωτικῶν ἀγαθῶν.

Αἱ Ἠνωμένα Πολιτεῖαι, μὲ τὴν τεραστίαν ἐσωτερικὴν ἀγορὰν των, ἐχρησιμοποίησαν τὴν νέαν τεχνολογίαν διὰ νὰ μεταμορφώσουν ὄχι μόνον τὸ βιοτικὸν ἐπίπεδον ὄλων τῶν κατοίκων των, ἀλλὰ καὶ δλόκληρον τὴν διάρθρωσιν τῆς καθημερινῆς ζωῆς. Ὁ καταναλωτὴς ἐτοποθετήθη εἰς τὸ κέντρον τοῦ βιομηχανικοῦ συμπλέγματος. Ἡ προκύψασα ἐκτυφλωτικὴ ἀφθονία εὐρίσκεται εἰς ὄξεϊαν ἀντίθεσιν πρὸς τὴν θλιβεράν πενίαν τῶν ὑπαναπτύκτων χωρῶν καὶ τὴν προωθητικὴν «πυρριτανικὴν» φιλοσοφίαν τῆς θυσίας ἢ ὁποῖα ἐδοκίμειτο εἰς τὰς ἐπενδύσεις διὰ τὰς ἐπενδύσεις.

Δὲν ὑπάρχει ἀμφιβολία ὅτι προβλήματα συγκεντρούμενα ἐπὶ τῆς ἀναπτύξεως καὶ τῆς ὑπαναπτύξεως ἀποτελοῦν τὴν κυριωτέραν μέριμναν τῆς συγχρόνου πολιτικῆς, οἰκονομικῆς καὶ κοινωνικῆς θεωρίας. Πρὸ τοῦ πρώτου παγκοσμίου πολέμου, ἐθεωρεῖτο σχεδὸν ὡς δεδομένον ὅτι ὑπῆρχε κάποιος φυσικὸς διαχωρισμὸς τοῦ κόσμου εἰς βιομηχανικὰς χώρας καὶ χώρας παραγούσας πρώτας ὕλας. Ἡ παραδοχὴ αὕτη δὲν ὑποθέτει ὅτι ἡ σχετικὴ δύναμις ἐντὸς τῆς ομάδος τῶν βιομηχανικῶν χωρῶν ἦτο καθωρισμένη διὰ παντὸς ἢ ὅτι τὸ χάσμα των πλουσιῶν καὶ των πτωχῶν χωρῶν θὰ διηρῶντο συνεχῶς.

Ἐντὸς τῶν ἀνεπτυγμένων χωρῶν τὰ δεδομένα ἀνισότητος μεταξὺ κοινωνιῶν ἤρχισαν τελευταίως νὰ προκαλοῦν ἀντιδράσεις. Αἱ παγκόσμιαι στατιστικαί, συγκεντρωθεῖσαι διὰ πρώτην φοράν ἀπὸ τὰς τεχνικὰς ὑπηρεσίας τῆς Κοινωνίας τῶν Ἐθνῶν καὶ ἤδη κατὰ πολὺ ἐπέκταθησαι ἀπὸ τὰς ὑπηρεσίας τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν, ἀπεκάλυψαν ὄχι μόνον τὴν ἀνισότητα ἀλλὰ καὶ τὸν θλιβερὸν μηχανισμόν τῆς «Μαλθουσιανῆς παγίδος», εἰς τὴν ὁποῖαν ἔχουν ἐγκλεισθῆ τὰ δύο τρίτα τῆς ἀνθρωπότητος.

Ἄν καὶ ἡ τεχνολογία εἶναι διεθνῆς, τὰ πολιτικὰ δεδομένα καὶ αἱ πολιτικαὶ στάσεις παραμένουν πεισμώνως ἔθνικαί. Ἡ γοητεία τοῦ ἔθνικισμοῦ εἶναι ἰσχυροτάτη εἰς τὰς πρώην ἀποικίας τῶν ἀνεπτυγμένων χωρῶν αἱ ὁποῖαι εἶχον αὐτοκρατορίας. Πιστεύεται ὅτι ἡ πολιτικὴ ἀνεξαρτησία πρέπει νὰ ἐπιβεβαιουταί μὲ τὴν οἰκονομικὴν ἀπελευθέρωσιν. Οἷαδήποτε οἰκονομικὰ ὀφέλη καὶ ἂν ἔχουν ἀποκομίσει, ὡς ἐκ τῆς θέσεώς των εἰς τὰς ἀποσυντιθεμένας αὐτοκρατορίας παραμερίζονται καὶ ἡ ἐνοχὴ τῶν πλουσιῶν διὰ τὴν πενίαν τῶν πτωχῶν ἔθνῶν παρέχει τὸν ἀρνητικὸν τύπον, ὃ ὁποῖος διαμορφώνει τὰ προγράμματα ἀναπτύξεως. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον λαμβάνεται ὑπ' ὄψιν δὲν εἶναι αἱ «διαστρεβλώσεις» τοῦ ἀποικισμοῦ, οὔτε οἱ ἀχρησιμοποίητοι πόροι του. Ὡς ἀναφέρει καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου τοῦ Harvard αἱ ὑπανάπτυκτοι οἰκονομίαι ἐμφανίζουσι συχνὰ «ἀπεικόνισιν» τῶν ἀνεπτυγμένων. Π. χ. ἡ Νιγηρία ἐξάγει ὀλίγα προϊόντα ἀγροτικῆς μονοκαλλιέργειας καὶ εἰσάγει διάφορα προϊόντα ποῦ παράγονται ἀπὸ τὰς προηγμένας βιομηχανικὰς οἰκονομίας. Ἄλλαι ὑπανάπτυκτοι χώροι ἀρχίζουν νὰ ἐξάγουν τὸ «αἶμα» των ὑπὸ τὴν μορφήν

άναντικαταστάτων όρυκτών πόρων. Έκάστη από τās χώρας αυτές, είτε πρώην άποικία, είτε όχι, επιδιώκει σήμερα να εισαγάγη τήν τεχνολογίαν, ή όποία χρειάζεται δια τήν δημιουργίαν έντοπίας, ποικίλης, αυτόδυνάμου βιομηχανικής οικονομίας.

Άλλά, παρ' όλας τās γενναίας σχεδιοποιήσεις και τās ένάρξεις έκβιομηχανίσεως εις χώρας ώς ή Ίνδία, αί μεταξύ τών έθνών άνισότητες αυξάνονται. Πλέον τών 90% τής βιομηχανικής παραγωγής του κόσμου έξακολουθούν να είναι συγκεντρωμένα εις περιοχάς κατοικουμένας υπό ανθρώπων ευρωπαϊκής καταγωγής. Ακόμη και εάν αί υπανάπτυκτοι χώροι ηύξαναν τὰ εισοδήματά των με ταχύτητα δεκαπλασίαν εκείνης με τήν όποιαν αυξάνουν τὰ εισοδήματά των αί οικονομικώς προηγμένα χώροι, τó χάσμα θά διηρύνετο και πάλιν. Δοθείσης τής δημογραφικής πίεσεως, και τής πολιτικής πίεσεως, είναι άραγε δυνατή ή ειρηνική διαβίωσις εις ένα κόσμον εις τόν όποιον αί άνισότητες αύται μάλλον αυξάνονται: παρά μειούνται και όπου ένίστε διαψεύδονται τὰ περι' ανάπτυξεως όνειρα :

Η ανάπτυξις συνδέεται στενώς κατά τόν 20ον αιώνα με τās μετακινήσεις δυνάμεως και τās συγκρούσεις δυνάμεων, ένν ήδη εμφανίζεται ή ήπειρωτική Κίνα καθώς και ή Σοβιετική Ένωσις. Αί δυναμικαί δυνάμεις τής έκβιομηχανίσεως άποτελούν εις τήν διεθνή πολιτικήν στοιχείον ανάλογον με εκείνο τó όποιον αντιπροσώπευε ή αναζήτησις χρυσού και κρυκτευμάτων κατά τήν εποχήν τής ανάπτυξεως του μερκαντισμού. Άλλοτε, αί χώροι τών Ευκράτων Ζωνών έστράφησαν πρós τās Τροπικάς, αναζητούσαι πλούτη. Σήμερα αί τροπικά χώροι — π. χ. ή Βραζιλία, ó χρυσός τής όποιας διωχετεύθη μέσω τής Πορτογαλίας και τής Ίσπανίας, χρηματοδοτήσας τήν βιομηχανικήν επανάστασιν εις τήν Βρεταννίαν — στρέφονται πρós τās ευκράτους, αναζητούσαι γνώσεις, αί όποιαί δέν είναι δυνατόν να μεταφερθούν δια πλοίων ή δια «συνταγών».

Όπως ειπεν ó Άμπα Έμπαν του Ίσραήλ, τó κατά πόσον «τὰ νέα έθνη δέν θά είναι ήναγκασμένα να διασχίσουν μακράς και δυσκόλους όδους και θά δυνηθούν να άποφύγουν τās ταραχώδεις φάσεις από τās όποιάς ήναγκάσθησαν να διέλθουν αί δυτικά βιομηχανικά επαναστάσεις έξαρτάται άποφασιστικώς από τήν πολιτικήν και κοινωνικήν στάσιν τών ανεπτυγμένων έθνών». Όπως έχει γράψει ó Έντουαρ Μάσον, ή Δύσις καλείται όχι μόνον να «βοηθήση», αλλά και να δεχθή τούς τρόπους δια τών όποιών τὰ έν ανάπτυξει έθνη θά επιτύχουν τήν άπαλλαγήν των από τήν πεινάν.